

שְׁמוֹנִים או שְׁמֹנִים

הפולמוס הגורלי, התעלומה המסקרנת והפתרון המרעיש שנחשף בימים האחרונים!

מזה שלושה חודשים מתחוללת סערה בעולם הדיינות בכלל וב'עדה החרדית' בפרט, והכל בגלל אות אחת | הפולמוס שמקורו לפני מאה שנים - בשנות ייסוד בד"ץ 'העדה החרדית' - משליך ישירות על שנת תש"פ | ומהי ההכרעה שהתקבלה בימים האחרונים? | הרב הגאון רבי **זאב דייטש** שליט"א רב בית מדרשינו "תפארת ירושלים" - רמ"א ודומ"ץ 'העדה החרדית' שהוביל לפתרון החידה הסתומה, חושף בשיחה ל'תפארת השבת' את השתלשלות הדברים מראשית הפולמוס ועד להכרעה שחתמה את הדיונים בנושא הגורלי

הכל התחיל בהתקרב השנה הנוכחית, היא שנת תש"פ. בעיני אדם רגיל שנה זו אינה מסמלת עניין מיוחד, מלבד אולי העובדה שהיא מתחילה עשור חדש במאה הנוכחית, גם אם מציאות זו יש בה לרגש אי אילו אנשים, אך ברור שאין כאן מאורע מסעיר שאמור להוציא מישהו מכליו.

אך מתברר שיש כאלו שעבורם היתה שנת תש"פ המתקרבת, סיבה לתהיות כבדות עד לכדי כאב ראש. ולא, אין המדובר בעניין החלטתו ההזויה של הגוף המטופש והטמא שמכונה "האקדמיה ללשון העברית", שהחליט ב"חכמתו" ע"פ סברותיו העקומות כי שנת תש"פ תכתב מעתה "תשי"ף"...

אנו מדברים על גדולי הרבנים ויושבי על מדין, שמניין שנת תש"פ העלה בקרבם ספיקות חמורים וגורליים, המשליכים מיידיית על התנהלות חייהם ועתידם של מאות ואלפי משפחות בישראל. לא פחות ולא יותר!

בוודאי הסתקרנתם ותהיתם למקרא דברים חסרי-הסבר אלו, והאמת נודה, כי גם אנו בשמענו שישנו פולמוס מסעיר הקשור בשמה של שנתנו הנוכחית, התייחסנו לדברים בביטול מה, אך כל זאת עד שירדנו לשיחה מעמיקה עם הגאון המפורסם רבי זאב דייטש שליט"א מחשובי מורי הצדק בעיה"ק ירושלים, שבסבלנותו הנעימה גולל לפנינו את הסוגיא במלוא הקיפה מרישא ועד גמירא.

כעת התברר בפנינו כי אכן נידונה כאן סוגיא מן הקשות שבמקדש, ואמנם, בס"ד בימים האחרונים בא הפולמוס לפתרונו, הרבה בזכות איש שיחנו החשוב שליט"א, והסוגיא הוכרעה כדת וכדין. בשורות הבאות אנו מגישים לפני קוראינו היקרים את סדר השתלשלות הפולמוס כהווייתו, למען ילמדו ויוסיפו לקח בלקחה של תורה המתוקה מדבש ונופת צופים.

התאריך נכתב כמו שנאמר בפה

כל אחד מן הסתם נתקל בימי חייו, בדין העורך סדרי קידושין כתובות וגיטין, כאשר הדבר שבוטל תמיד היא הבדיקה וההקפדה על כל אות ואות שנכתבים בשטר כתובה וכדומה, לראות שתתאים לכללי התורה, שהרי טעות בכתוב של כתובה עלול לפסול את הקידושין מעיקרם.

כידוע בין הפרטים שנכתבים בכל שטר כתובה או גט, היא השנה החודש והיום שבו נכתב ונחתם אותו שטר, כאשר תאריך זה נכתב כולו בדיוק כמו שהוא נאמר בפה, בלי קיצורים וראשי-תיבות, כגון: "ברביעי בשבת תשעה עשר יום לחודש אדר שנת חמשת אלפים שבע מאות שלושים וארבע לבריאת העולם". הזהירות היא, איפוא, לכתוב כל מילה ומילה ע"פ המסורת, כפי שנכתבה בספר התורה, כאשר כל שינוי עלול לפגום בשטר כולו.

והנה, כאשר קרבה ובאה שנת תש"פ, היא שנת השבע מאות ושמונים, התעורר ספק חמור: האין נכתבת מילת "שמונים" בשטר, עם וא"ו או בלי וא"ו - ובמילים אחרות: שְׁמוֹנִים או שְׁמֹנִים.

ההכרעה הנראית בפוסקים: שְׁמֹנִים

"כאשר נפתח את השולחן ערוך", מסביר לנו הגר"ז דייטש "נראה כי לכאורה הדבר ברור שאופן הכתיבה הנכון הוא "שמונים" חסר וא"ו. שהרי כך כותב ה"פתחי תשובה" בשו"ע אבה"ע סי' תרכ"ו: **וְעֵין** פְּתֻשׁוּבוֹת אֵאָזִי פְּנִים מְאִירוֹת ח"ב סי' פ"ז שכי' דְּתַבַּת שְׁמוֹנִים יֵשׁ לְכַתֵּב חֶסֶד דְּבִמְסוֹנָה הָרֵב שְׁמוֹנִים שְׁפִמְקָרָא חֶסֶדִים וְכָבֶר קְתַב הַרְמָ"א בסי' קכ"ט סל"א שְׁדָּבָר הַנִּמְצָא בְּקְתוּב לְפַעֲמִים חֶסֶד וְלְפַעֲמִים מְלֵא הוֹלְכִים אַחֵר הָרֵב ע"ש. ופשוט דאם קְתַב שְׁמוֹנִים מְלֵא קָשֶׁר וְכִמּוֹ בְּשִׁמְנָה וכו'. **אם** נחפש עוד בנושאי כליו של השולחן-ערוך, נבחין מיד כי גם ב'שי למורא' שם, נוקט להלכה שמילת שמונים נכתבת חסירה. וכמו שכותב בפשטות: גַּם שְׁמוֹנִים יֵשׁ לְכַתֵּב חֶסֶד.

אז אם כך נפסק בתשובות 'פנים מאירות', וכך נוקטים להלכה בעל ה'פתחי תשובה' וה'שי למורא', ולא עוד אלא שמביאים הוכחה ברורה מדברי הרמ"א המפורשים שבמקום ספק שבו המילה נכתבת בתורה פעמים עם וא"ו ופעמים בלי וא"ו הולכים בתר רוב, ובמילת 'שמונים' ברוב הפעמים היא מופיעה בתורה חסירה בלי וא"ו. אם-כן בוודאי יתמה הקורא הנבון, מה מקום נשאר לספק בשאלה זו?!

התעלומה הגדולה

כאן אנו מגיעים ללב התעלומה, וכפי שחושף לפנינו הגר"ז שליט"א:

"הגאון האדיר רבי אברהם יצחק אולמן שליט"א שהוא הדיין האחראי מטעם הבד"ץ לסדר טופסי הגיטין החליט לבדוק בשטרי הגיטין אשר ספונים בארכיון הבד"ץ עוד מהמאה הקודמת, הלא-היא שנת תר"פ, השנה שבה התייסד הבד"ץ של 'העדה החרדית', והנה, למרבה הפלא כל שישים הגיטין הנוגעים בשאלה זו (שנכתבו במשך שנות התר"פ) שנערכו בבד"ץ בראשות הראב"ד הגה"צ רבי מרדכי ליב רובין זצ"ל, נכתבו כשמילת "שמונים" כתובה במילואה עם וא"ו.

"גילוי זה עורר סערה ופולמוס גדול בעולם הדיינות. ידוע לי שהגרא"י שליט"א התחבט בדבר ארוכות, ולא ידע להשית עצה בנפשו, מאחר שהגם ובפוסקים נכתב כנ"ל, אבל לעומתם נמצאת הכרעת הבד"ץ דירושלים של שנת תר"פ שהיא כבדת משקל, ואין לבטלה במחי יד!

"דיונים ארוכים ומייגעים נערכו בסוגיא זו, אך ללא מוצא. לא נמצאה הסיבה שבשלה החליט הבד"ץ להגות את השמונים כך.

וכשהסוגיא הובאה להכרעה במושב הבד"ץ דגלו הדיינים כי היות וטעמם של הבד"ץ דאז נעלם הוא, ומאידך לפי הפוסקים נראה שיש לכתוב 'שמונים' בכתוב חסר, דעת תורה נוטה לכתוב 'שמונים' חסר וא"ו, אך כדי שלא להוציא לעז על הנהגת הבד"ץ דאז הוחלט שלא תהיה הכרעה גורפת שכך כותבים, אלא כל מקרה של גיטין וקידושין שיבוא לבד"ץ ידון לגופו ולעצמו, והדיין יחליט ע"פ השיקול האמור לכתוב חסר וא"ו.

"שמה כדי להתבדל מהרבנות..."

מובן שהכרעה זו שהתקבלה בלית ברירה, לא פתרה את גוף השאלה מה ראו חכמינו מדור העבר, שידועים בענקותם וגאונותם, לשנות ממה שנראה כדבר ברור להלכה. ואכן המתעסקים בטיב גיטין וקידושין המשיכו לעסוק בסוגיא זו בסיון לגלות צפונות במנהגם של גדולי עולם.

רבי זאב נזכר במקרה שבו נשאל הרב אולמן ברבים (בכולל 'תרביצא') מה פשר הדבר, ונענה בדרך צחות שכמה שהיפך בדבר אינו מוצא שום הסבר לכתיבתם של הבד"ץ בצורה זו, מלבד השערה שהיות ובי'רבנות' כתבו 'שמונים' חסר וא"ו רצו הבד"ץ להתבדל מהם וכתבו בדווקא 'שמונים' עם 'וא"ו'...

[בשלב מאוחר יותר הסביר הרב אולמן לרבי זאב כי את ההסבר האפשרי הזה לא אמר לחינם, אלא על סמך גט מרבנות צפת של אותן שנים, שנמצא גם הוא בארכיון הבד"ץ, והוא נכתב חסר וא"ו. עובדה זו העלתה בליבו השערה אפשרית זו...].

התפנית בפולמוס זה מתקבלת, עת נתכבד איש שיחנו רבי זאב שליט"א בסידור קידושין, להפתעתו הוא רואה כי הטופס ה'כתובה' המודפס בנוסח של

הבד"ץ כבר נכתב מפורש 'שמונים' חסר וא"ו. הווי אומר הדבר נקבע כבר לשנות באופן רשמי מפסק הבד"ץ הראשון של העדה החרדית בשנת תר"פ.

התגלית שהובילה לתפנית

משראה כך, גמר אומר לרדת ולחקור בעומק העניין, שמה יעלה בידו להבין מה פשר השיטה השניה שבה נקטו הבד"ץ דאז. והנה מדי עסקו בסוגיא זו אורו עיניו של רבי זאב כשגילה בספר 'ערוך השולחן' כדברים האלה:

וְדַע דְּשְׁמוֹנִים הוּא מְלֵא וְאִ"ו אֵף עַל גַּב דְּשְׁמוֹנָה חֶסֶד כְּמוֹ שְׁפַתְבְּתִי. **פלא** פלאות. סוף סוף נמצא אחד מגדולי הפוסקים בדורו, ה"ה הערוך השולחן, אשר נקט כי על אף שהכלל שקבע הרמ"א להלכה הוא שאולינן בתר רוב מקראות שבתורה, אבל יוצאת מן הכלל היא מילת 'שמונים' שאותה צריך לכתוב במילואה!

השבת המתאחדת בתורתך

הגאון רבי **צבי הולצמן** שליט"א מחשובי אברכי תפארת ירושלים בבי"ש ומגאוני הש"ס בדורינו – נבחן לאחרונה על כל הש"ס גפ"ת בפעם השנייה | לראשונה הוא חושף ל'תפארת השבת' את סודות ההצלחה בהתמדת התורה | בשבת ניתנה תורה

לא להתפעל מפיתויי היצה"ר

"היסוד" השני הוא לא לחשוב על העתיד הרחוק; אחד מכוונות היצר הוא להכניס בלב האדם מחשבות - מה יהיה עמך בעוד חצי שנה? ואולי לא תצליח להספיק את הש"ס? וכו' וכן על זה הדרך; חלילה משיצליח היצר להכניס מורך בלבבות - אדרבה! יש לחשוב אך ורק על השעה הזאת, 'הנני משקיע ללמוד כעת שעתיים בקביעות ובהתלהבות! ומשקיעים בכל הכוח ללמוד שעתיים ברוב חשק, לא להיכנע למחשבות מה יהיה בעוד זמן כך וכך, ללמוד ולהתעלות בלי חשבונות מיותרים שהם עצת היצר.

לשנן ולשנן ולחזור ולשנן!

"היסוד" השלישי הוא כוח החזרה; אמנם ישנם מ"ח קנייני התורה, אך הקנייני העיקרי הוא החזרה, לחזור ולשנן ושוב לחזור ולשנן, וזה נותן סיפוק אדיר, כי שמחה לאיש במענה פיו (משלי ט"ו, כ"ג), כאשר יודעים בעל פה, ודברי תורה מחודדים בפיך, זה נותן כוח אדיר ותחושת סיפוק עצומה המעניקה כוחות נפלאים להמשך התמדת התורה, כי הלא רואים סיפוק ומצליחים.

'לחיות ולהרגיש כל חלק בלימוד'

"והעולה" על כולנה זהו היסוד הרביעי - לא ללמוד גמרא ביבשות ובפשטות כקושיא ותירוץ ומחלוקת וכו', אלא להרגיש כי זהו תורת ד', לדעת בכל רגע שלומדים את התורה של הקדוש ברוך הוא בעצמו, וזהו תורה מסיני, וזהו כביכול אורייתא וקודשא בריך הוא חד הוא, היינו שכל קושיא בגמרא זה דברי אלוקים חיים, כל תירוץ מחיה נפשות,

לא קלה הייתה המלאכה לתפוס את רבי צבי הולצמן לשיחה מיוחדת, סדר יומו עמוס מאוד והוא מקיף את כל שעות היממה בעמלה של תורה ויגיעתה בטהרה, לאחר שניסינו לקבוע עמו לשעת חצות ליל, וחזר חלילה לשעות הבוקר המוקדמות, הצלחנו בסופו של דבר לתפוס אותו בשעות בין הערביים - בין סדר אחד למשנהו בעיר בית שמש. **הרה"ג** רבי צבי הולצמן מחשובי אברכי קהילתנו בבית שמש - מגאוני הש"ס בדורינו - ובנו של הרה"ג רבי אברהם הולצמן שליט"א, מראשי בית מדרשינו תפארת ירושלים-רמ"א, נבחן לאחרונה בשני על הש"ס כולו ישר והפוך, והוא בקיא בכל מכמניה, כאשר הפעם הוא גם נבחן על כל התוספות שבש"ס בבקאות שמדהימה את כל הגאונים. **ביקשנו** לשמוע על הסודות שעומדים מאחורי ההצלחה המפעימה של רבי צבי, היתכן לעמוד בעקביות ובעקשנות גדולה כל כך במשך רבות בשנים ולהצליח בס"ד ברוב ברכה את סיומי הש"ס, ר' צבי ניאות לחשוף בפני תלמידי תפארת ירושלים.

יסוד הכל - קביעות!

"יסוד" הכל והסוד העיקרי הוא הקביעות! כל אחד שרוצה להצליח בידיעת התורה והתמדתה הרי כי הקביעות והמחייב זהו היסוד הראשוני; היינו כי גם מי שירצה מאוד להצליח בלימוד הש"ס - אם לא יהיה לו שעה קבועה, וסדר קבוע ומחייב, חברותא קבועה, הרי כי הדבר לוטה בערפל ועלול ליפול במהירות ח"ו, ראשית כל דבר יש לקבוע שעה קבועה ועקשית, סדר והספק קבוע ומחייב, חברותא איתנה וחזקה שכל אחד יודע שיצליח עמו, ובעיקר לעמוד על הקביעות בעקביות ובמסירות נפש כחוק ולא יעבור, זהו היסוד העיקרי שהוא סוד ויסוד הכל.

ואם כנים הדברים האמורים, שוב סולקו כל המכשולות והוסרו התמיהות האחרונות על מנהגם של ראשונים כמלאכים, וכתיבת 'שמונים' עם וא"ו נתיישרה הדק היטב הפלא ופלא. שהרי היות וכלל מונח בידם של הבד"ץ שלא לנטות מדעתו של ה'ערוך השולחן' בכל הנוגע לגיטין וקידושין, ממילא ברור שגם בסוגיא זו לא נטו אחר הפוסקים שנקטו לכתוב 'שמונים' חסר וא"ו, אלא דווקא 'שמונים' כדעתו של ה'ערוך השולחן'.

ההכרעה הסופית

"אך יש להוסיף", מדגיש רבי זאב "כי יש כאן ב' סיבות גדולות שצריך לשקול. ואלו אשר עמדו לו לגרא"י אולמן בהכרעתו הסופית: האחת, מה שהבד"ץ בהאי שתא שנת תש"פ, כבר ערכו כמה וכמה גיטין וקידושין שבהם כתבו 'שמונים' חסר וא"ו כדעת ה'פנים מאירות', וכעת נתהפך החשש דלעיל להוצאת לעז על גיטין אלו. השנית, שמאז בואו של ה'מנחת יצחק' לכהן כבוד בארצנו כגאב"ד ירושלים, שינה את מנהג הבד"ץ עד אז, והכריע לסדר הגיטין וקידושין ע"פ דעת ה'קב ונקי' ודלא כ'ערוך השולחן' וכך נוהגים עד היום. וא"כ גם בסוגיא ד'שמונים' כבר אין הכרח לקבל דעת ה'ערוך השולחן' נגד שאר הפוסקים". **"סיבות** אלו, ועוד טעמים כבדי משקל הביאו את הגרא"י אולמן שליט"א ושאר חברי הבד"ץ להכריע באופן סופי שבשאלת שְמוֹנִים או שְמוֹנִים, ינהג הבד"ץ, וכעת בצורה רשמית, כדעת ה'פנים מאירות' שכותבים שְמוֹנִים בחסרון וא"ו. שקילת כל הצדדים והנימוקים המכריעים הועלו על הכתב ומופיעים בתשובתו הארוכה של הגרא"י אולמן שנכתבה אל איש שיחנו הגאון רבי זאב דייטש שליט"א. **וללמדנו** באה סוגיא זו כמה גדולה וקדושה הכרעתם של ראשונים, שגם כשנדמה לפי מיעוט שכלינו שמנהגם תמוה, לא נמצא חלילה פגם בהנהגתם ולא עליהם התלונה אלא על קוצר השגתנו, כי כפי שנתברר בדוגמא זו, האחת מני רבות, כל הכרעותיהם ומנהגיהם של ראשונים כמלאכים בכל תג ותג, מדוקדקים הם כחוט השערה. וה' יאיר עינינו בתורתו.

אמנם, עדיין נשאר לברר מה ראו הבד"ץ של שנת תר"פ לאחוז בדעת יחידי של ה'ערוך השולחן', כנגד הפוסקים הרבים שנקטו להלכה לא כן, וכנ"ל.

את המשך השתלשלות העניינים מספר רבי זאב: "התגלית הזאת של מציאת פסק ה'ערוך השולחן' התרחשה בערב של יום רביעי. ביום חמישי שלמחרתו הייתי אמור להפגש עם הגרא"י אולמן, אלא שלא יכולתי להתאפק והתקשרתי אליו מיד לספר על הגילוי. הרב אולמן נדהם מדברי, ותוך כדי דיבור איתי הוציא את ספר 'ערוך השולחן' לראות את הדברים במו עיניו, וכשראה את הדברים מפורשים מרוב התרגשותו ניתק את הטלפון.

"כל אותו הלילה לא נתן הרב אולמן שינה לעיניו והגה בסוגיא החמורה" מתאר לנו רבי זאב את מה שנודע לו אחר-כך. "ולאחר שליבן את הסוגיא מחדש כתב אלי תשובה ארוכה בעניין זה". הבד"ץ בירושלים נוקט כ'ערוך השולחן'

כדי להבין מה היתה ההכרעה צריך להוסיף הקדמה חשובה לידיעת הקוראים, אותה מסביר לנו רבי זאב כאחד מיסודות הכרעתו של הרב אולמן שהתקבלה הלכה ולמעשה:

"בנוסח השטרות באופן כללי נתקבלו ב' שיטות בבתי דינים שבישראל. הנוסח שקבע הגאון בעל 'ערוך השולחן', והנוסח שקבע הגאון בעל 'קב ונקי'. מקדמת דנא נהג הבד"ץ של ה'עדה החרדית' בכל ענייני גיטין וקידושין כנוסחו של ה'ערוך השולחן'.

"הרב אולמן שביקש לקבוע מסמרות בדבר, מצא בעניין זה תשובה מאירת עיניים מאת מרן הגאב"ד הגרי"י ווייס זצוק"ל בספרו 'מנחת יצחק' (חלק ח סי' קלד) בו כותב לרב משטראסבורג הגרא"ד הורביץ זצ"ל בעל ה'קנין תורה' וחבר הבד"צ בזה הלשון:

וב'יותר כי עד ב'אתי ל'כאן ס'דרו ג'טין ע'ל-פ'י ס'פר ע'רוך ה'שולחן... [וכך מוסיף וכותב בהמשך שם:] ה'נה מ'נהג ש'לנו לא ח'דשו מ'עצמם א'לא כ'י כ'ן נ'מצא ב'ס'פר ע'רוך ה'שולחן'.

בהמשך כותב ה'מנחת יצחק' כי אמנם "טעם ה'דבר נ'עלם" אך אעפ"כ נתקבלה תמיד בבד"ץ הכרעתו של ה'ערוך השולחן' כקובעת.